

ФИЛОЛОЗИ ИЗМЕЂУ ЛИНГВИСТИКЕ И СТИЛИСТИКЕ

(ур. Голуб Јашовић, Драган Лилић – између лингвистике и стилистике, Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2021)

Након објављивања тематског броја *Зборника радова Филозофског факултета у Приштини*, посвећеног проф. др Милосаву Вукићевићу, и тематског зборника *Милорад Ђорац – педагог и научни радник*, посвећеног управо проф. др Милораду Ђорцу, наставници и сарадници Катедре за српски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици одлучили су да објаве и зборник радова посвећен проф. др Драгану Лилићу, ванредном професору у пензији. Тематски зборник радова, насловљен *Драган Лилић – између лингвистике и стилистике*, броји 23 рада.

Зборник радова, обима 370 страна, отвара биографија проф. др Драгана Лилића, чији су састављачи Милица Дејановић и Голуб Јашовић. Након навођења основних биографских података о Драгану Лилићу, аутори хронолошки износе и његову библиографију, сачињену од монографских публикација, научних и стручних радова објављених у часописима и зборницима, почевши од 1984. до 2021. године.

У раду под називом „Лужница се у језик улива“ (9–20) Недељко Богдановић указује на свеprisутност говора Лужнице у српској дијалектолошкој науци уз навођење да се очекује обрада фразеологије овог подручја. Рад је подељен у неколико целина, и то: 1) Лужница и Лужничани; 2) лужничка баштина; 3) лужнички говор; 4) лужничка лексика; 5) обавезе и очекивања. У првом делу, насловљеном „Лужница и Лужничани“, Недељко Богдановић читаоце ближе упознаје са географским положајем Лужнице и њеном историјском позадином. У делу „Лужничка баштина“ говори о језику и језичких истраживања, те као перјаницу издваја лик и дело Драгослава Манића Форског. Већ у наредном делу који носи назив „Лужнички говор“ Недељко Богдановић наводи најмаркантнија дијалекатска обележја овог говора.

Други рад у Зборнику који носи назив „Временска реченица у збирци приповедака *Башта сљезове боје* Бранка Ђопића“ (21–38) јесте рад Анице Вучинић, која у раду указује на основне карактеристике темпоралних реченица узевши у обзир два њихова основна значења, и то: исказивање времена и мере времена. Аутор наводи примере реченица које показују симултаност и сукцесивност радње временске реченице у односу на главну реченицу, од тога 47 реченица са значењем сукцесивности, а 25 са значењем симултаности. Издваја и примере везника који обележавају одређен однос, уз перфективне и имперфективне глаголе, закључујући да Бранко Ђопић користи сва граматичка својства за исказивање временских односа.

Милица Дејановић бави се ономастичким темама у раду „Лични надимци

Врбештице“ (39–53). Предмет овог рада јесу мушки и женски лични надимци забележени у селу Врбештица, једном од села Сиринићке жупе. Уз семантичку анализу надимака и разврставање надимака по семантичким групама, грађа је и речнички уазбучена. Наводи и да је највише надимака мотивисано физичким изгледом појединца, а с обзиром на то да је грађу са наведеног терена већ прикупљао Милета Букумирић, Милица Дејановић користи прилику да упореди грађу са терена данас са грађом Милете Букумирића и долази до закључка да је и те како дошло до повећања броја личних надимака, те је овај рад од изузетног значаја за језик.

У раду који носи назив „Трагови дијалекатских типова у роману *Сутра стиже господар I, II* Петра Сарића (фонетски дијалектизми)“ (53–71) Милица Ђукић анализира дијалектизме на фонетском плану. Поређењем са дијалектизмима ијекавских говора, утврђен је њихов карактер, а након анализе вокала, консонаната и сугласничких група утврђено је присуство дијалектизама општеијекавског карактера, а, сходно томе, језик анализираниог романа осликава се кроз староцрногорски и источно-херцеговачки говорни идиом. Уз то, примећене су и издвојене црте дијалекта којим се говори у подножју Шар-планине, што је и очекивано, будући да Петар Сарић тамо живи и пише.

Синтаксичка и стилистичка анализа зависних реченица у делима Радоја Домановића предмет је рада „Лингвистички и стилистички аспекти хипотаксичког устројства Домановићевих исказа“ (71–88) Марије Запутил. Она у раду, на корпусу изабраних приповедака Радоја Домановића, издваја све изричне, односне, временске, узрочне и намерне реченице забележене прозном опусу овог писца. Примећује једну важну карактеристику стила Радоја Домановића, а то је да су све намерне реченице писане изузетно иронијским ставом, уз навођење да велики број зависних реченица Радоје Домановић ставља на логично место – постпонира их управној клаузи.

Мирјана Илић у раду „Лексика основних боја у *Речнику говора Лужнице Љубисава Ђирића*“ (89–96) истражује заступљеност боја у једном од најобимнијих речника призренско-тимочке дијалекатске зоне. Поредећи грађу из овог речника са Матичиним шестотомником, долази до следећих закључака, и то: 1) да је лексика боја присутна у речницима, а самим тим и у говорима; 2) да је лексика боја заступљена и у *Речнику говора Лужнице Љубисава Ђирића* и да је добро дефинисана и потврђена; 3) да је лексика боја недовољно истражена и презентована јавности и да има одређених недостатака у њеном бележењу; 4) да проучавању лексике боја треба приступити озбиљније у временима која долазе.

С обзиром на то да народна епика обилује испеваним причама о Крушевцу, предмет рада који носи назив „Крушевац у народној поезији – антропонимија и топонимија“ (97–128) Драгане Исаиловић није ништа друго до својствен приказ антропонима и топонима о Крушевцу забележених у антологији *Крушевац у народној поезији*, приређивача Војислава Ђурића. Издвојена је грађа из 19 епских песама, а уз сваку ономастичку јединицу навођена је њихова семантика.

Голуб Јашовић формирању Зборника доприноси радом „Оними у песамама Србољуба Митића“ (129–150). Аутор анализира ономастичку грађу заступљену у објављеним књигама Србољуба Митића, браничевског песника. Сви антропоними

класификовани су у неколико група, и то: 1) лично име + презиме; 2) мушко лично име; 3) женско лично име; 4) лични надимак; 5) лично име + надимак; 6) само етноним или етник; 7) атрибут или атрибутив + етноним или етник; 8) атрибутив + лично име или презиме; 9) атрибутив + лични надимак; 10) атрибут + лично име, надимак или презиме; 11) лично име + придев изведен од очева или мужева имена; 12) лично име + падежна синтагма са месним одређењем. С друге стране, топоними су класификовани у следећим групама: 1) имена насељених места; 2) микротопоними и крајевна имена; 3) називи вода и водених токова; 4) називи узвишења. У посебне групе издвојени су галоними и називи зоонимског порекла, теоними, хришћанска, библијска и имена верских празника, планетоними и хремотоними. Уз рад је као прилог састављен и Речник, у којем је узбучена сва ексцерпирана грађа.

У раду „Функције партикуле *би* у граничним појасевима македонског и српског дијалекатског ареала“ (151–161) Веселинка Лаброска испитује начин исказивања кондиционала и потенцијала у северним појасевима македонског дијасистема и њихове одговарајуће паралеле у појединим говорима призренско-тимочке дијалекатске области на српском терену и закључује да се конструкције са партикулом *би* могу наћи дуж целог дијалекатског појаса суседних македонских и српских говора, али и наводи да је њихова функционална оптерећеност већа у српским а мања у македонским дијалектима.

Јована Мицић у раду „Ратарска лексика Сушице код Грачанице“ (163–176) изводи семантичку анализу лексике која је у вези са ратарством, будући да је управо ратарство једна од привредних делатности која је најзаступљенија код становника у околини Грачанице. Прикупљена грађа подељена је у седам тематских целина, и то: 1) земљиште; 2) алати за обраду земљишта и његови делови; 3) машине, корпе, справе, алати за оруђе и њихови делови; 4) објекти; 5) радници; 6) процеси; 7) производи и делови биљака. На крају рада приређен је Речник у коме је узбучено, дефинисано, граматички и акценатски одређено 125 лексема.

„Функционалност наслова поглавља у роману *Сеобе* Милоша Црњанског“ (177–195) рад је Јоване Николић. Она се бави односом наслова романа према насловима поглавља и функционалношћу наслова поглавља у односу на садржај романа. Анализом грађе издвајају се три функције наслова романа, и то: 1) референцијална; 2) конативна; 3) експресивна. Повезаност наслова романа са поднасловима огледа се корелацији поднаслова са глаголима који имају значење одлажења, нестајања, гињења, умирања итд. и именицама и придевима сличне семантике, а поднаслови су подељени на неколико врста у зависности од тога да ли и у којој мери садрже текст поглавља.

Ана Новаковић у раду „О ходонимима српског карактера у актуелној скопској урбанонимији“ (197–210) утврђује мотивацију урбанонима у Скопљу, главном граду Републике Северне Македоније. Она закључује да је у знатној мери умањен број ходонима који проистичу из српске културе и историје у односу на раније стање, а да је пак знатно увећан број ходонима који су македонског па и албанског карактера, те се тако у називима инфраструктурних објеката у Скопљу често могу наћи називи албанских револуционара, државника, уметника и др.

Радам „Социолингвистички осврт: село Зупче (Ибарски Колашин) – ре-

флекс јата и судбина финалних вокалских група“ (211–222) формирању Зборника доприноси Драгана Радовановић, која на основу природних (пол, узраст) и социјалних (образовање, занимање) варијабли указује на присуство јата и финалне вокалске групе у селу Зупче, које територијално припада Ибарском Колашину. Оно што је интересантно, а тиче се присуства јата, јесте то да је у идиолекту испитаника преко 80 година доминантна ијекавска реализација гласа јат, док то није случај у идиолекту испитаника до 20 година. Као фактори непостојања гласа јат у идиолекту млађе популације наводе се чест контакт са екавицом уз свеprisутније електронско описмењавање и коришћење интернета. Слични резултати, уз навођење истих фактора, тичу се и заступљености финалних вокалских група.

Југослава Ракић Младеновић и Сања Микетић Суботић коауторским радом под називом „Антропоними као сведочанство традиционалног и хришћанског у приповеткама Лазе Лазаревића“ (223–244) семантичком анализом антропонима указују на њихову везу са традиционалним начином живљења. Након уводних напомена, ауторке дају анализу презимена, уз навођење да су у основи презимена најчешће патроними, односно мушка лична имена и њихове изведенице. Следи анализа мушких и женских личних имена, хипокористика и мушких и женских личних надимака. С обзиром на то да је Лаза Лазаревић својим ликовима најчешће надевао имена црквеног карактера, ауторке изводе закључак да се то правда тиме што је идеологија и животно уверење овог писца усмерено управо ка традиционалном и патријархалном васпитању. На крају рада приређен је и Речник антропонима.

„Називи судова за кување и печење у призренско-јужноморавским говорима на Косову и Метохији“ (245–255) рад је Емилије Реџић Мирковић, која са лексичко-семантичког аспекта представља лексику за именовање посуда за кување и печење. Прикупљена грађа класификована је у два семантичка поља, и то: 1) судови за кување; 2) судови за печење. Иако се радило о пунктовима који припадају истом дијалекту, ауторка у прикупљеној грађи бележи извесна одступања која се тичу акценатских и морфофонолошких варијанти лексема, а уз то је и приметно изузетно присуство турцизама. На крају рада приређен је Речник, у којем је своје место нашло 39 лексема.

Марија Рушпић формирању Зборника доприноси радом „Рекуренција као кохезивно средство у *Ex Pontu* Иве Андрића“ (257–274). Након уводних напомена и навођења литературе, Марија Рушпић приступа анализи рекуренције, а под рекуренцијом сматра потпуно и делимично понављање лексема и реченица и наводи да се најчешће понављају појединачне лексеме. Уз то, истиче да је разлог тога управо то што се појединачне лексеме изговарају јачим интензитетом, а долази и до закључка да је Иво Андрић пажљивим одабиром стилских фигура додао на квалитету *Ex Pontu*.

Микротопонимима изведеним од назива животиња бави се Сандра Савић у раду „Називи животиња у микротопонимији Буџака“ (275–288). Грађа за рад ексцерпирана је из *Микротопоније Буџака* Јакше Динића, а са семантичког и структуралног аспекта анализирано је око 120 микротопонима. Формирано је пет семантичких подгрупа, и то: 1) сисари, са ужим квалификовањем на домаће и дивље животиње; 2) гмизавци; 3) птице; 4) рибе; 5) инсекти. Сходно семантичкој анализи

дају се издвојити две групе микротопонима, и то: 1) топоними који на метафоричан начин преносе значења без измене основног облика; 2) микротопоними изведени од назива животиња према њиховом станишту или некој другој карактеристици; 3) микротопоними којима су означена места где се некада одвијала делатност везана за животиње. Када је реч о структуралној анализи, издвојени су модели који су погодни за именовање локалитета у природи. Приметан је и одређени број топонимизованих апелатива, једночланих назива творених додавањем суфикса на основу и двочланих назива.

Драгана Спасић приложила је рад на енглеском језику – „The analysis of keywords in the book *What is Freedom?*“ (289–304). Она са семантичког и структуралног аспекта анализира кључне речи у збирци песама и текстова деце основношколског узраста из околине Приштине. Речнички фонд деце обогаћен је речима које су усвојили услед ратних околности у којима су одрастали и које су, донекле, и били принуђени да усвоје. Као најфреквентније лексеме издвајају се рат, мир, религија, Бог, струја итд.

С обзиром на то да је један део својих истраживања Драган Лилић посветио бављењу лексиком, Душан Стефановић се у раду „Драган Лилић као лексиколог“ (305–315) бави анализом управо лексиколошког рада Драгана Лилића. Сходно томе, издвојено је и приказано осам репрезентативних радова, објављених у виду прилога у тематским зборницима и периодичним публикацијама, као и три монографије. Приказани су следећи радови: „Фитоними и зооними у топонимији у долини Висоцице“, „Вулгаризми у прози Слободана Џунића“, „Дијалекатска лексика у Џунићевој прози“, „Структура именослова романа Слободана Џунића“, „Властита имена у сатиричном делу *Ружан сан* Д. М. Форског“, „Властита имена у приповеткама Григорија Божовића“, „Творба опсцене лексике и вулгаризама“ и „Опсцена лексика у насловима таблоидне штампе“. Уз то, анализирани су и монографије *Језик приповедања Пере Стефановића*, *Лексика и фразеологија у прози Слободана Џунића* и *Именослов Зарије Р. Поповића*.

Станислав Станковић, вођен тиме што је Драган Лилић држао групу предмета из опште лингвистике, у раду на македонском језику, насловљеном „За контрастивната анализа: општ осврт“ (317–325), даје преглед о контрастивној анализи као делу контрастивне лингвистике. Дефинисан је појам контрастивне анализе, њен развој и њено поље деловања у оквиру шире лингвистичке дисциплине. Издвојена су три периода контрастивних истраживања, и то: 1) традиционални; 2) класични; 3) модерни. Као добар пример контрастивне анализе посебно наводи радове Браниславе Дилпарић и Селене Станковић.

У раду „Ка истраживањима урбаних варијетета у призренско-тимочкој дијалекатској области“ (327–341) Татјана Трајковић износи преглед досадашњих социolingвистичких истраживања српских дијалеката, након чега наводи могуће друштвене факторе и разлоге који директно или индиректно утичу на стање говора у граду. Уз то, указује на то да се праћењем измена у говору једног града заправо могу навестити и измене у самом дијалекту, а потом износи кораке којима би се могао описати приступ градским говорима, и то: 1) детаљно упознавање са демографском структуром града; 2) пажљив одабир градских насеља у којима ће се прикупљати

материјал; 3) одабир информатора по одређеним критеријумима друштвених варијабли; 4) прикупљање материјала спонтаним разговорима; 5) прикупљање материјала путем анкете; 6) раздвајање грађе из спонтаног говора од оне настале диглосијом; 7) одабир маркантних језичких варијабли; 8) обрада прикупљеног материјала према језичким варијаблама; 9) анализа прикупљеног материјала социолингвистичким методама; 10) табеларно представљање резултата анализе; 11) интерпретација резултата истраживања; 12) хипотезе о тенденцији развоја градског говора. За крај, Татјана Трајковић истиче важност истраживања урбаних варијетета призренско-тимочке дијалекатске области.

Љубисав Ђирић у раду „Дијалекатски речник – довршеност посла“ (343–349) указује на потребу за допуном дијалекатског речника издвајањем одређених значењских целина. Током рада на *Речнику говора Лужнице*, аутор је приметио да постоје одређени недостаци при прикупљању грађе, те је њих објавио у *Допуни Речнику говора Лужнице*, а у овом раду износи на неколико места који то недостаци могу бити, и то су: 1) пропуст при бележењу баш сваке дијалексема; 2) пропуст при бележењу свих хомонимних ликова; 3) пропуст при бележењу синонимних ликова; 4) пропуст при бележењу одређених значења дијалексема; 5) пропуст при бележењу различитих фонетских ликова. Уз сваку значењску целину наведени су и примери са циљем да се лексикографи убудуће подстакну на истраживања без наведених недостатака.

Радам „Функционални глаголи у саставу декомпонованог предиката у језику српске штампе“ (351–370), Србијана Чеперковић испитује употребу функционалних глагола у декомпонованом предикату, начине декомпоновања глаголских лексема, функцију декомпоновања и карактеристике употребе, и то навођењем примера из дневних листова *Политика*, *Новости*, *Данас*, *Блиц* и *Курир* и недељника *НИН*. Србијана Чеперковић наводи да су предмет анализе у раду вербално-номиналне конструкције типа: *донети напредак*, *дати овлашћење*, *склопити споразум*, *упутити позив*, *унети пометњу*, *доћи до закључка*, *имати увид*, *дозвати се намети*, *довести до лудила* и *пустити информацију*, односно, сви они језички феномени који представљају једну од могућности формализације предикативности.

Душан Р. Стефановић*

Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет

* dusan.stefanovic@pr.ac.rs